

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I св. 5-6

БЕОГРАД
1950

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О сложеницама	169
2. <i>Исидора Секулић</i> : Именице које се свршавају на <i>-ло</i>	178
3. <i>М. Стевановић</i> : Постапак и значење именица на <i>-ло</i>	180
4. <i>Н. Банашевић</i> : О издавању Луче микрокозма	191
5. <i>В. М. Мићковић</i> : О значењу речи <i>сјера</i>	208
6. <i>Мираш Кићковић</i> : Слово <i>ј</i> пре Вука	210
7. <i>Драгиша Живковић</i> : Преводилачки рад и питања језика	213
8. <i>Св. Предић</i> : Реформа наше рукописне ћирилице	226
9. <i>Б. Аџић</i> : Скраћенице у говору и писању	234
10. <i>К. Т.</i> : О писању руских имена по оцу	237
ОДГОВОРИ ЧИТАОЦИМА	
1. <i>С. П.</i> : Негација уз „ <i>све што</i> “ и сличне изразе	239
2. <i>А. Б.</i> : Наш одговор	241
3. <i>С. П.</i> : „Синтаксички“	243
4. <i>А. Б.</i> : Одговор	244
ИЗ ЖИВОТА РЕЧИ	
1. <i>Гл. Елезовић</i> : Глећ глеђа; глета, глето	245
2. <i>Св. Марковић</i> : <i>Оронуши</i> — значење и порекло	248
ПРИЛОЗИ ЧИТАЛАЦА	
1. <i>Чед. Јањић</i> : „Иптен“ (хинтен)	252
2. <i>Др Перо Шоћ</i> : а) Косир, косијер	253
б) Снјег	255
в) Дублијер, дуплир	255
ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ	256
Допуна и поправке	263

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир
Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Ризница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1950

ПРИЛОЗИ ЧИТАЛАЦА

1.

„ИПТЕН“ (ХИПТЕН)

реч у употреби код нашег припростог света

Ова се реч одомаћила код нас у Босни и Херцеговини махом код неугог света који памти бив. Аустро-Угарску, а нарочито службу у њеној војсци. Тако, ако неко хоће да каже да је нечег било много, ваздан, претерано, штоно се каже преко главе, тада ће рећи: било је тога иптен (хиптен).

Како је дошло до ове речи и њене употребе?

У бив. аустро-угарској војсци постојала је команда „ипт (üb't = übet –) што значи „вежбајте“. Она се употребљава онда кад је командујући хтео да се нека егзерцирна радња изведе више пута, а да за свако извођење не мора појединачно да изговара одговарајућу команду. — Напр., командује се „лези“ — „дижи се“! Ако командујући хоће да ту радњу војници изведу више пута, а да увек не мора командовати „лези“ „диже се“ — командује је једноставно „ипт!“, и војници су ту радњу изводили непрекидно све док није командовао прекид радње.

Ова команда била је згодна за кажњавање и злостављање војника када би погрешили или били недисциплиновани. И заиста је најчешће примењивана у ту сврху од несавесних и бездушних старешина, и то баш за радњу „лези!“ — „дижи се!“ — једну од најтежих — тако да прекид вежбе није командован све док војници не би изнемогли и попали. Отуда се команда „ипт!“ болно усадила у сећање и душу нашег света који је за време своје службе у бив. аустро-угарској војсци често и неоправдано искусио њене последице изводећи по њој радњу „лези!“ — „дижи се!“ —

до изнемоглости. Отуда јој је, тај исти свет, дао и популарност у речи „иптен“ (хиптен), којом, с обзиром на болна сећања на њу, изражава, у исти мах, још и своје негодовање кад му се постављају претерани задаци и захтеви.

Чед. Јањић

2.

а) КОСИР, КОСИЈЕР

У нашем језику обилат је број ријечи у вези са глаголом *косиши*, (косидба, кошење, окоси), — број већи можда него у језицима других народа. Више је ријечи од те основе него од *ораши*, рало (плуг). Свакако зато што је људима, доиста, требало да косе на земљишту на које су се досељавали и које су обрађивали. А *косир* — *косијер* био им је погодан алат за ту сврху. Сељак носи косијер и кад иде на њиву и кад иде у шуму. Увијек има да нешто покоси, убере. И чобани — мушки као и женски — често га носе кад иду за стоком, опет да нешто покосе или да наберу дрва.

Поред ријечи *косијер* имамо и: *косјерача*, *косјерина*, *косјерица* (аугм. — пеј.). Имамо и ријеч *косјерић* — сличан алат, само што је мањи и што се носи на крађој дршци.

Слушали смо и у овначавању мјере: „Сељани су му дали да из комунице посијече *косијер листа* да стоку прехране“ (значи да убере листа, колико може косијером убрати за један дан) — Као што је: рало земље — онолико колико се с воловима може једног дана узорати; коса ливаде — колико косач може дневно покосити; мотика копања — колико копач може дневно ускопати.

Косачица (нема у Вук. речнику) — земља која се коси, а поред тога значи и „жена која коси“. — *Косилац* (м. р.) е онај који коси (нема у Вук. речнику).

Косиши (Вук. речник) се употребљава и са значењем: разрокосити („Коси очима“); тј. пријетње, застрашивања, опомињања („Нешто га коси очима — види се да с њим није задовољан — да нешто није у реду“), заваде, свађања („Много се косе између себе — не ваља им то *кошење*“). И ријеч *покосиши* употребљава се и са овим другим зна-